

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**ПРАВА ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ТА МЕДИЦИНИ:
СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ У МЕДІА**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної (наукової)
програми Журналістика
Внукова Юлія В'ячеславівна

Керівник: кандидат філологічних наук, доцент,
Соломахін Андрій Федорович

Рецензент: редактор Інтернет-ресурсу
Kherson.net.ua Самборська В.В

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СПЕЦИФІКА СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	6
1.1 Нормативно-правові засади дослідження	6
1.2 Медіаграмотність як складова сучасної вітчизняної освіти	14
РОЗДІЛ 2. ПРАВА ДИТИНИ В АСПЕКТІ ЖУРНАЛІСТИКИ І МЕДИЦИНИ	17
2.1 Права дітей і медичне обслуговування	17
2.2. Проблема висвітлення дитячої та медичної тематики у медіа.....	20
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ВСТУП

Рівень життя у державі залежить від багатьох показників, з-поміж яких стан освіти, медицини, налагодження взаємозв'язків між регламентованими нормами законодавчих актів та їх виконанням. Журналістика як спосіб комунікації між населенням і владою є необхідним компонентом для успішного функціонування цих критеріїв.

Діти – вразлива ланка, що потребує особливого комфорту і захисту, адже вони – майбутнє будь-якої держави. Права дітей закріплено низкою нормативно-правових актів у контексті державного та міжнародного права, такими як: Закон України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Про загальну середню освіту», Конституція України, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти», а також основним міжнародним правовим документом- Конвенцією ООН про права дитини.

Щорічно влада тяжіє до вдосконалення систем освіти і медицини, надаючи підтримку як звичайним, так і багатодітнім сім'ям, малозабезпеченим, розвивається система інклюзивної освіти. Проте варто більш глибоко дослідити питання відносин між дитиною і державою, для того щоб сформувати принципи, які б могли виховати гуманне суспільство, здатне відстоювати свої інтереси та бути лідером, брати участь у політичному та інформаційному житті країни. Необхідною умовою є викорінення старих звичаїв та принципів, які було сформовано ще за радянських часів, які не забезпечували розвиток соціально адаптованого індивіда.

Як відомо, освіта поділяється на початкову, середню та вищу. Якість залежить не лише від внутрішнього розпорядку, а й від належного стану економіки, політики держави, що впливає на школи та ВНЗ та інші заклади освіти.

Захист дітей завжди стоїть на першому місці. Зокрема, безпека інформації є над необхідністю. Адже епоха «електронного середовища»

призвела до появи як нових можливостей, так і нових проблем. Постало питання захисту особистих даних, які легко поширюються через соціальні мережі, захисту від кібербулінгу, шахрайства, тощо. До того ж інформаційна система наповнена як правдою, так і брехнею. А спроможність розрізнити «фейк» від «факту» стане у нагоді кожному учневі.

Українські науковці розглядали проблематику удосконалення правових ресурсів. Зокрема можна виділити працю Ю. О. Трестер «Міжнародні механізми захисту прав дітей» [1], у якій автор акцентує увагу на відносинах між дитиною і державою у контексті міжнародного права. Питанням модернізації освіти та співвідношень «дитина-право» займалися також такі вчені: Н.В. Плахотнюк, Н.М. Кресовська, А.С. Мацко, А.В. Дакал, М.В. Буроменський, В. Г. Буткевич, І. І. Лукашук тощо.

Слід розглядати дитину не лише як об'єкт суспільно-правових відносин, а й як повноцінного члена суспільства. Дитина не може нести відповідальність за свої вчинки до свого повноліття, тому відповідають за неї батьки та заклади, де вона виховується та отримує певні навички які згодом стануть у нагоді при становленні її як особистості.

ЗМІ як повноцінний орган влади, має також турбуватися про збереження не лише професійною етики при виконанні обов'язків, а й про особливе поводження з дітьми. Це стосуються як преси, так і телебачення чи радіо. Якомога краще уникати втручання дітей у дорослі програми, розмови, теми, котрі можуть зашкодити фізичному та психічному стану.

Отже, слід наголосити на налагоджуванні зв'язків: дитина-освіта, дитина-сім'я, дитина-медицина, дитина-державна, дитина-ЗМІ. І необхідним є комплексний підхід до вивчення та аналізу правових систем, інститутів сім'ї, освітніх процесів, тощо, що викликано недостатньою підготовкою до прийняття нового вдосконаленого гуманного суспільства. Цим обумовлюється **актуальність дослідження.**

Мета дослідження: розкрити специфіку взаємозв'язку дитини з суспільством та правом у цілому в контексті освіти і медицини, а також проаналізувати специфіку висвітлення вказаної тематики в медіа.

Для реалізації мети, було поставлено низку завдань:

- Дослідити права дитини у контексті світового та вітчизняного законодавства.
- Проаналізувати стан сучасних освітніх закладів;
- Визначити способи вирішення проблемних ситуацій у школах;
- З'ясувати роль журналістики у царині сучасного освітнього закладу;
- Окреслити тенденції оновлення системи освіти;
- Виявити чинники формування права у медицині;
- Опрацювати проблему висвітлення дитячої тематики в медіа

Для досягнення окресленої мети та завдань, було використано такі методи: синтезу, порівняння та систематизації нормативно-правових аспектів дослідження, аналізу розвитку та формування сучасної школи і медицини.

Об'єкт дослідження: правовий аспект модернізації освіти і медицини в контексті ЗМІ.

Предметом дослідження є особливості реалізації прав дітей через призму законодавчих проєктів, специфіка висвітлення у ЗМІ, порушення прав дітей в освітній та медичній царинах.

Теоретичне значення роботи полягає у вивченні сучасних умов розвитку освіти і медицини, а також їх взаємозв'язок з інформаційним простором України.

Практичне значення. Окремі аспекти дослідження можна буде використовувати студентам під час підготовки практичних та семінарських занять з курсів: «Медіаправо», «Журналістський фах», «Основи журналістики» тощо.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

СПЕЦИФІКА СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

1.1. Нормативно-правові засади дослідження

Охорона дитинства являє собою цілісний підхід з боку держави та суспільства. Держава має бути гарантом та надавати правовий захист, згідно з Конституцією України та іншими відповідними нормативно-правовими документами. Слід пам'ятати, що діти-це незахищена ланка населення, яка потребує особливого піклування і турботи. Суспільство, в свою чергу, має підтримувати здорове середовище для розвитку фізичного та психічного стану дітей.

Раніше поняття «дитина» і «дитинство» не мали чітких меж. Неповнолітні виконували такі ж обов'язки, що і дорослі, не було чітко встановлених і правових обмежень та правової політики, яка б утверджувала безпеку. Етично-правові питання вирішувалися на моральному рівні та базувалися лише на принципах оточення. До того ж, якщо брати до уваги патріархальні особливості, то з давніх-давен, жінка уособлювала «берегиню вогнища», тому змалку підлітків-дівчат привчали вести господарство, а хлопців- захищати територію, бути завойовником і захисником. Такі тенденцій в історії зумовили деяке стереотипне мислення і нині.

Право на освіту поклало початок розвитку нової епохи для держав та суспільства в цілому. Держава, маючи розумних громадян та політично-свідомих, може розраховувати на успішний розвиток державотворення, а також покоління людей, які зможуть подолати будь-які проблеми та стати гідними лідерами країни. Молоде покоління являє собою нову ланку населення, яке має своє бачення на світові інститути міжнародного права, економіку тощо. Необхідно забезпечити гідні умови для навчання у закладах освіти і залучати дітей бути соціально активними, приймати участь у заходах, приймати рішення, а перш за все-держава має створити гуманне суспільство, рівне у правах без будь-якого дискримінування.

Особливо слід звернути увагу на навчальні заклади, саме там кожна людина не лише навчається, а й вперше формує навички спілкування, моральні засади, які потім будуть грати роль важеля у дорослому житті.

Наразі необхідним є вирішення питання щодо терміну «гендер», можливості створення комфортних умов перебування як осіб жіночої так і чоловічої статі у закладах освіти, викорінення стереотипів, які не дозволяють обирати спосіб життя. Діти часто зустрічаються з проблемами несприйняття у суспільстві, якщо вони є гендерно невизначеними, хочуть обрати професію, яка вважається «жіночою». До цього списку можна додати і неможливість висловлювати власну думку у школах або ВНЗ, фарбуватися, носити комфортний одяг, тощо.

Принципи, створені ще при радянських часах не відповідають сучасним вимогам. Змінюються орієнтири, тому слід налагоджувати стосунки перш за все з молодим поколінням, адже саме діти - це майбутнє кожної країни. І якщо будуть створені належні умови для їх розвитку та вільного вираження поглядів, рівень виїзду з країни значно скоротиться, таким чином можна також зменшити кількість випадків неконтрольованих ситуацій, агресії школярів, яка часто виникає через непорозуміння школярів [2].

Не варто недооцінювати роль дитини у політично-правових питаннях. Звісно, людина не може бути лише правовим об'єктом, держава має усвідомлювати, що гуманне суспільство - це суспільство, яке підтримує зв'язки з громадськістю та забезпечує комфортне життя кожному, а отже має гарантувати захист прав та інтересів. І хоча діти не є повністю сформованими особистостями, їх думка має впливати на політичні орієнтири. Не можна послуговуватися лише на питання та проблеми, що стосуються дорослих. Діти мають бути почутими. Часто саме їм не вистачає піклування від держави.

Проблема гендерного вибору – це не єдина «Ахілесова п'ята» шкіл, адже комфорт можна забезпечити лише комплексним підходом до проблеми.

Має бути налагодженим зв'язок «школяр-вчитель», «дитина-родина» і, нарешті «дитина-держава». [3]

Одже, спершу розглянемо взаємозалежність понять «дитина-родина». Адже саме сім'я створює основу для подальшого розвитку. З боку родини дитина має отримати належне батьківське піклування, сформувати навички, які згодом допоможуть комфортно себе почувати у суспільстві. Батьки мають виховати моральні норми, а головне почути, чого саме хоче дитина. Це стосується і навчального закладу і можливості індивідуального вибору сексуальної орієнтації, згодом-професії. Для того щоб виховати гідного члена суспільства необхідною умовою є підтримка, що перш за все, отримується від сім'ї. Саме сприйняття дитини такою, яка вона вона є, а не такою якою хочуть бачити її рідні, зможе стати підґрунтям до формування цілісної особистості.

Необхідною умовою є піклування від батька та матері, але часто трапляються випадки неповних сімей або дітей-сиріт. Коли дитина бачить розлучення батьків, вона переживає серйозну психологічну травму і часто звинувачує себе як причину конфлікту, що може навіть стати поштовхом до самогубства. Щастя дитини залежить від стану родини. Стосунки, які наповнені моральним чи фізичним насиллям не можуть стати прикладом до наслідування, проте здатні розвинути у дитини почуття апатії, страху згодом.

Діти-сироти, батьки котрих позбавлені батьківських прав або з якихось причин не займалися піклуванням дитини, мають особливу фінансову підтримку від держави, проте їм часто досить складно зорієнтуватися у соціумі, особливо у підлітковому віці [4]. У цей час підліток, зазвичай, формує свій особливий стиль поведінки, виокремлює лідерські якості та формує навички спілкування. І не варто недооцінювати саме сімейні відносини, які надають приклад. Діти, які не мали батьківської турботи складніше пристосовуються до життя. Школа не має акцентувати увагу на слабких сторонах кожної людини, а навчити гуманності по відношенню один до одного.

У системі «школяр-вчитель» також важливо знайти взаємопорозуміння. Вчитель не має пригнічувати, завдавати моральної або фізичної шкоди, принижувати, як і будь-яка інша особа по відношенню до дитини. Це підтверджує і Декларація з прав дитини, і Конвенція ООН. Заклад середньої освіти має підтримувати здоровий стан психічного і фізичного здоров'я. Саме тому також ще однією необхідною умовою співпраці «школяр-вчитель» є наявність шкільного психолога.

Досить часто трапляються випадки непорозумінь через відсутність підтримки з боку школи. Основною метою має стати не отримання позитивних оцінок, а саме мотивація, ким дитина може стати, якщо буде добре вчитися. Через неспроможність задовольнити потреби батьків-мати відмінника, дітям часто складно зорієнтуватися та знайти свій шлях. Нині існує навіть психологічне пояснення стресового стану, коли дитина тяжіє до ідеалу в усьому, цим самим завдаючи собі шкоди, - «синдром відмінника».

Але позитивним явищем, яке з'являється у школі-використання нових технологій. Сучасна школа – це заклад, який надає доступ до будь-якої інформації, вчить її знаходити та аналізувати. Останніми роками безліч українських шкіл отримали технічну підтримку, на базі якої було створено сучасні кабінети з мультимедійними пристосуваннями. Таким чином, школа трансформується у повнокомплектний заклад з високим рівнем підготовки. [5]

Не можна заздалегідь не сказати про вищезгадану психологічну підтримку. Особливістю шкільного психолога є спроможність налагоджувати зв'язки з дітьми. Така людина має дотримуватися певних правил, не перетворюючи розмову в допит та максимально спокійно пояснюючи причинно-наслідковий зв'язок тих чи інших ситуацій.

Досить поширеною проблемою у школах, яка спотворює навчальний процес та є ризикованою для багатьох школярів-булінг. Як відомо, це не лише ворожнеча двох сторін, адже «глядачі», інші однокласники, які підтримують кривдника також є учасниками процесу. Багато випадків

булінгу призводять до суїцидальної поведінки, тому відноситися до цієї проблеми, як до серйозної-важливо.

Діти соромляться розповідати про свої проблеми дорослим, тому доводиться лише накопичувати стрес, але страждає при цьому нервова система, психіка дитини.

В Україні не є поширеною практика звертатися до психолога, а шкільний досить часто не займається вирішенням питань поведінки тих чи інших школярів, часто посилаючись на те, що це усього лише конфлікт. Проте необачливо вважати глузування над кимось-лише підлітковими забаганками, адже це не боротьбі між двома особами. Булінг передбачає привселюдне глузування, де є ще й публіка. Тому усунення лише кривдника, поговоривши з ним, та викликавши батьків, не завжди може викоринити проблему зовсім.

Іноді школа випускає з уваги необхідність розмов віч-на-віч з учнями, обговорення етичних та моральних норм поведінки. Якщо трапляються ситуації булінгу, неможливо викоринити кривдників, лише обговоривши ситуацію з батьками. Слід комплексно вирішувати питання, провести бесіди з психологами, доповісти дирекції школи. А завдання фізичної шкоди вже карається відповідно закону України.

З точки зору налагодження комунікації між дитиною і державою, можна ствердити, що кожна країна тяжіє до усунення конфліктних ситуацій пов'язаних з дітьми і вирішує питання їх захисту і комфорту. Держава несе відповідальність за забезпечення комфортних умов, а також фінансує заклади для підтримки учбового процесу та дозвілля. Школи зазнають вдалих змін, починаючи від нових підручників, закінчуючи кабінетами з оновленою технікою. Проте навіть зараз проблема з сільськими школами є однією з найсерйозніших. Віддаленість від районних центрів потребує забезпеченням шкільних автобусів. Безліч шкіл потребують не лише косметичного ремонту, а й ремонт фасаду.

Матеріальна база не завжди відповідає санітарним нормам, а саме – розміри парт, стільців, зручне розташування дошки тощо. Саме у цей період формується скелет дитини, тому важливо правильно підібрати розміри приладдя.

На законодавчому рівні у міжнародній та державній системах захищаються права дітей, що є надійним гарантом і унеможливорює посягання на життя або здоров'я. Особливої підтримки прагнуть діти з обмеженими можливостями, діти-сироти та діти з багатодітних сімей, малозабезпечені родини. Таким дітям надається фінансова допомога, користування безкоштовно транспортом та харчування. Але не всі освітні заклади погоджуються з прийняттям до школи «особливих» дітей на рівні з іншими, що стає проблемою для родин дітей з обмеженими можливостями. Постає загроза їх адаптації згодом. До того ж, пандуси забезпечують пересування лише для першого поверху, а сходи- випробування для людей, які пересуваються у візку.

Закон України «Про освіту» [6] також гарантує необхідність створення безпечного освітнього середовища у закладах середньої освіти. У сучасних реаліях батьки разом з дитиною можуть обрати для себе зручний вид навчання. Це можуть бути закриті школи-пансіони, звичайні середні школи, деякі діти мають можливість отримувати навчання вдома, займаючись з вчителями. Але в Україні отримання диплома про середню освіту є необхідним.

Школа не має дискримінувати дитину зважаючи на її колір шкіри, гендерну приналежність, особливості фізичного стану або психічного. Поширеною проблемою є дискримінація через низький рівень успішності зі шкільних предметів, що не є гуманним. Адже кожна дитина особлива і для кожного має бути знайдений індивідуальний підхід. Система оцінювання дозволяє відстежувати спрямування дитини та допомогти у виборі майбутньої професії але часто створює проблеми відсутності бажання навчатися або навпаки – породжує «синдром відмінника», про який ми вже

згадували. Однією з причин конфлікту інтересів школярів та школи, як закладу, постає неспроможність системи освіти розмежовувати на гуманітарні та математичні класи, а також відсутність вибору предметів, який практикується у європейських школах.

Ще однією освітньою ланкою є заклади вищої освіти. Звісно, абітурієнти вже є певними сформованими особистостями, проте не можна не сказати про необхідність створення належних умов для формування саме професійних навичок і якостей у навчальних закладах.

В університетах, інститутах або в будь-яких інших професійних закладах також мають турбуватися про дотримання прав людини, підтримки гідного середовища для розвитку, а також здоров'я. Окремим пунктом можна визначити глобальність на Україні інтернаціональних груп студентів що також безпосередньо впливає на політичні стосунки держави з іншими країнами і надає можливості збільшення рейтингу українських навчальних закладів.

Осучаснення шкіл-це не лише обладнання кабінетів та дизайн. На сьогоднішній день постало питання створення умов, які будуть задовольняти потреби будь-якої дитини. Діти, яких нині прийнято називати «діти з вадами», насправді особливі і потребують комфортного життя в безпечних умовах. Звісно, нині система освіти дозволяє обрати навчання у будь-якому навчальному закладі закритого чи відкритого типу або навчатися вдома. Проте будь-яка дитина має звикати до соціуму, тому не можна вважати це єдиним рішенням проблеми. Діти з порушенням зору, вадами слуху, порушеннями фізичного і психічного стану мають почувати себе соціально-важливими.

Мова йде не лише про встановлення пандусів на території, але і повна комплектація класів, можливість пересування на візку тощо. Освіта нині передбачає індивідуальний підхід до кожного. Звісно, не можна сказати, що перетворення школи у гідний заклад з ідеальними умовами – це швидкий процес. Проте втілення у життя інклюзивної освіти стало чималим

зрушенням. Це також покращення суспільства, що ототожнює моральні норми з нормами, які будуть демонструвати заклади. Наприклад, ми не можемо сказати про правильне відношення до дітей з певними фізичними особливостями у школах, якщо державою виховано суспільство, яке ставиться до інвалідів як до істот, яких обов'язково слід жаліти і не сприймати як повноцінних членів суспільства. Ще однією ланкою, яка формує суспільні інтереси є СМІ, важливо щоб перса і телебачення також використовували стереотипне мислення створюючи нову епоху гуманності, яка дозволяла б кожному громадянину почувати себе у безпеці. [7]

Зміна освітніх норм не може бути єдиною реформою, яка оновить країну. Слід наголосити на тому, що зміна одного чинника має породжувати нові зміни та стандарти у нормативно-правових документах та політичній свідомості громадян. Перш за все, якщо це стосується особливих дітей, ми маємо дати можливість саме їм на рівні з усіма іншими вирішувати долю країни, почувати себе повноцінними громадянами. Влада також мусить стати показником доброчесності та довіри. Нині є певні стандарти за якими люди можуть приєднатися до делегації депутатів, проте відсутні люди з інвалідністю або діти з багатодітних сімей, що вказує на неправильність політичних вимог. У державотворенні має право брати участь кожен, політика має бути доступною та організованою. [8]

Якщо більш широко вдатися до проблеми модернізації суспільства, а саме у взаємовідносинах освіта- політика, влада має також звертати увагу на незначну кількість годин зі шкільним психологом та уроками етикету, гуманності, що є дуже важливими та мають викладатися як один з основних предметів. А психолог має підтримувати здорову атмосферу у колективах та налагоджувати зв'язки учнів з вчителями, батьками, одне з одним. Саме розуміння рівних прав допоможе вдосконалити країну та вивести на новий рівень внутрішні відносини. Якщо кожна людина буде почувати себе в безпеці та відчувати, що вона варта поваги, держава стане стабільною та успішною.

1.2. Медіаграмотність як складова сучасної вітчизняної освіти

Журналістика займає провідне місце та має статус «четвертої влади». Люди звертаються до журналістів за допомогою для того, щоб привернути увагу влади, а та, у свою чергу, транслює через пресу, телебачення, радіо чи інтернет політичний, економічний, освітній стан країни. Журналістика допомагає налагодити зворотній зв'язок, проінформувати. Журналіст у сучасному розумінні-це людина, яка володіє інформацією, а отже здатна призводити до змін. [9]

Проте не лише задоволення потреб в інформації є єдиною причиною популяризації цієї професії. Глобалізація інтернету та зміна суспільства призвела до зміщення понять «правда» і «брехня», безліч платформ опосередковано або напряду часто маніпулюють громадянами, видаючи напівправду за повтоцінний факт. Отже, необхідністю стало навчити свідомо відрізняти «фейк» від факту. До того ж, якщо ми говоримо про покоління дітей, для яких і створюється безліч «псевдорозваг», які досить часто маніпулюють дитячою психікою, - небезпечно бути необізнаним.

Соціальні мережі не можуть кваліфікувати людей та виявити, хто є злочинцем. Можна підробити фото, сторінку і навіть прізвище. І якщо раніше мережа була скоріше розвагою, а не платформою для щоденного використання, то зараз розрахована саме на підлітків, тому що ними легше маніпулювати. Ось чому медіаграмотність є необхідною умовою для виховання суспільства. [10]

Нелегко і розібратися з проблемами, пов'язаними з використанням гаджетів, адже підліток може сприйняти це як загрозу його конфіденційній інформації і праву на приватне життя, проте і стояти осторонь – доволі небезпечно. Шахраї стали звичним явищем: починаючи від крадіжки персональних даних до маніпуляцій сексуального характеру. Навіть дорослі люди досить часто стикаються з такими проблемами, проте коли це стосується дітей- спрацьовує метод залякування, за допомогою якого людина

по той бік екрану може легко з'ясувати данні жертви, де вона проживає, фінансовий стан її батьків тощо. [11]

Існує й позитивний бік популяризації «всесвітньої павутини», адже це призвело до шкідливої реакції на новини, допомогло покращити навчання. А самі соціальні мережі дають можливість краще сприймати соціум, швидше привчитися до спілкування та взаємодії з оточуючими. Але довіра до Інтернету з'явилася не відразу. Спочатку відкриття багатьох джерел інформації стало ворогом для людини того часу.

Журналістика тісно пов'язана майже з усіма сферами діяльності людини. Вона об'єднує у собі політику, економіку, мистецтво, освіту. Не можна недооцінювати її роль у сучасному житті. Професія журналіста вабить можливістю бути у курсі подій, мати зв'язок з країнами, подорожувати, збагачуватися новими знаннями. Вона забезпечує постійний рух і не дивно, що є однією з найпопулярніших професій сьогодення. Досить розвинена інтернет-журналістика стала простим шляхом доступу до інформації: бібліотек, сайтів, для когось – платформою для творчості та заробітку. А журналісти – новими дистриб'ютерами новин.

Особливо робота з інформацією може стати необхідною допомогою для майбутніх спеціалістів з усіх професійних сфер, ще одним способом захисту на просторах інтернету, що убереже дитину від непотрібного спаму та навчить логічно мислити, аналізувати матеріали, а також підготує до дорослого життя, адже не так легко обдурити людину, яка знає, яка має виглядати правда, а як брехня.

Викладання журналістики скоріше є необхідністю для виховання адаптованого суспільства. Адже інформація оточує нас звідусіль: реклама, телебачення, радіо, соціальні мережі, канали у YouTube. І досить складно орієнтуватися не лише дитині, а й дорослому, де саме кажуть правду, а де брешуть. По-перше, дитина яка буде медіаграмотною, зможе себе захистити від неупередженого втручання неправдивої інформації та шахрайств. По-друге, їй легше буде сприймати великий об'єм інформації, який, у наш час

збентежує. (Це і призводить до неможливості фільтрації «непотребу» і «фактів».)По-третє, журналістика забезпечує навичками комунікації, спритності, відшукування рішень у складних ситуаціях.

Сучасне суспільство відрізняється від «розслаблених» систем епохи комунізму. Адже люди не бачили інших шляхів, окрім як «служити» владі, бути відданим своїм правителям і вождям. Система породжувала гарних виконавців і працівників, проте не була спроможна забезпечити середовище для лідерів, які могли б втрутитись у політичний устрій, показати свої ідеї, згоду або супротив політичній системі. Цим і пояснюється поведінка старшого покоління, яке боїться докорінно змінювати стиль життя.

У сучасних реаліях людина – це, перш за все, гуманна істота, яка знає свої права та поважає права інших, а також самостійно обирає, ким вона хоче бути за професійним спрямуванням або у суспільстві. [12] Нова школа виховує стратегів, лідерів, так зване «сильне покоління», яке здатне боротися, витримувати конкуренцію і захищати свої інтереси, а головне-бути індивідуальністю. Альберт Ейнштейн казав: «Метою школи завжди має бути виховання гармонійної особистості, а не спеціаліста».

Заклади середньої та вищої освіти сприяють ідентифікації дитини, розширюючи коло її можливостей. По закінченню школи, вже сформований індивід може обрати гуманітарну чи технічну спеціальність або «піти у творчість» Журналістика ж має стати предметом, який навчить вирішувати складні ситуації, захищати себе від спотвореної правди або брехні.

Це має і політичний наслідок, адже формуючи свідомість, журналістика також дасть можливість новим поколінням обрати гідного кандидата у президенти, виправити помилки політично-адміністративного устрою, покращити економічний стан і навіть вивести країну на новий рівень.

Після отримання середньої освіти багато хто зможе надалі продовжувати вивчати цей предмет, удосконалюючи навички та перетворюючи у професійне спрямування.

РОЗДІЛ 2

ПРАВА ДИТИНИ В АСПЕКТІ ЖУРНАЛІСТИКИ І МЕДИЦИНИ

2.1. Права дітей і медичне обслуговування

Для виконання вимог законодавства стосовно дотримання медичних стандартів, слід провести порівняльний аналіз з досвідом інших країн, мінародними правовими актами, а також сформуванати принципи, які б задовольняли усі сфери населення. Особливо це стосується дітей з особливими потребами, неповнолітніх з вагітністю, дітей-сиріт тощо. Держава має дбати про них першочергово, тому що такі діти обмежені через свої фізичні можливості, не є сформованими цілісними особистостями та не є соціально-адаптованими.

Саме міжнародне право розглядає найважливіші потреби суспільства, що пов'язані з цілісністю, життям та гідністю людини. [13] Але на дітей впливають не лише міжнародні постанови, а й політичні, економічні та навіть екологічні зміни. Так, забруднення навколишнього середовища збільшує кількість захворюваних серцево-судинними хворобами та порушенням роботи легень. Політика є рушійною силою, яка може вносити зміни у законопроекти, вирішувати питання державного та міжнародного рівнів. Економіка, у свою чергу, є необхідною умовою для функціонування медичних та освітніх закладів, адже забезпечує фінансування. Зрештою, не можна вважати право єдиним цілісним, адже воно складається з компонентів і не може виконуватись без належної підтримки.

Діти не можуть захистити себе самостійно. Закон не дозволяє вирішувати ті складні питання, якими можуть послуговуватися дорослі і не мають для цього можливостей. Історія анонсує поступовий перехід від племен, які тяжіли зробити дітей «дорослими»: видати заміж або одружити, заохотити працювати у ранньому віці. Звісно, це було викликано щоденною боротьбою за життя, так званим способом виживання. Нині конкурування є менш видим, проте складно сказати, що його не існує зовсім. Адже черги у дитячий садок, рейтингові бали для вступу до гімназій та черги до лікаря

спростовують факт сучасної держави, що не є припустимим для гуманної, справедливої держави. Але раніше, не маючи правового підкріплення, мало хто виділяв термін «дитинство» і «дитина» загалом. Скоріше, це було лише усне сприйняття немовляти до віку, коли він міг розмовляти та виконувати нескладні задачі.

З погляду сучасної держави дитина – це потенціал, скарб для подальшого розвитку світу. Однак через свою незахищеність та вразливість діти – це ті особи, які не здатні розвинути без сторонньої допомоги. З боку медицини дитина є ще й об'єктом медичних відносин, коли стає пацієнтом. А кожен пацієнт має закріплені права і обов'язки по відношенню до медичного закладу, так само як і медичний заклад. Створюється особлива облікова карта, реєструється місце народження, патології (якщо є), захворювання, список надання медичної допомоги та перевірка стану, яка проводиться щороку для школярів. Належне виконання прав та обов'язків зі сторони дитини регламентується доброчесністю батьків.

Дитина не може усвідомлювати причинно-наслідковий зв'язок надання згоди на обстеження, коли це потрібно. Батьки часто нехтують цим, через страх медичної помилки. Хоча не завжди, якщо дитина виглядає здоровою ззовні, у неї немає внутрішніх проблем з організмом. А самолікування може призвести до непередбачуваних наслідків. Отже, отримання згоди на лікування та обстеження є допомогою дитині і висувається на основі законів регламентованих на державному та міжнародному рівнях. Проте обстеження і лікування має проводитися з попереднього дозволу, якщо це не екстрена ситуація, коли виникає загроза життя. Батьки мають право обрати лікаря та заклад для лікування самостійно.

Діти, які позбавлені піклування отримують допомогу від держави і можуть розраховувати на гідне медичне обслуговування. Також діє гудна нормативно-правова база щодо медичного забезпечення для дітей з певними фізичними порушеннями, проте не вистачає запровадження проєктів згідно міжнародних стандартів лікувальної сфери. Необхідним є створення

досконалої медичної бази, де можна було б проводити операції, можливості запровадження більшої кількості тренінгів для підвищення обізнаності лікарів з питань здоров'я, модернізація кабінетів для огляду. Медицина – одна з найважливіших сфер життя, тому від її покращення залежить і зміна стану захворюваності. У першу чергу, вона має бути доступною. Сьогодні реалії не дозволяють стовідсотково вирішити проблеми з питань лікування, що порушує єдину цілісність держави та загрожує підвищенню смертності населення. [13]

Лікарні мають не лише боротися з хворобами, а й запобігати їм. Тому, як рекомендацію, можна зазначити можливість створення на базі шкіл та інших освітніх закладів кабінети, де будуть проводитися заняття та тренінги щодо можливих хвороб, методів запобігання інфекцій, а також доволі необхідні настанови про те, до якого лікаря правильно звернутися з приводу тієї чи іншої проблеми. На жаль, досить часто навіть дорослі не можуть зорієнтуватися у проблемах зі здоров'ям. Це пов'язано через необізнаність та відсутність порад, які могли б допомогти у багатьох ситуаціях. Дорослі не йдуть до лікаря через те, що не впевнені, який саме зможе допомогти, це викликає є дитячу дезорієнтованість і недовіру до медицини загалом. Ця рекомендація може стати рушійною силою на шляху до удосконалення сучасної концепції лікування.

Ще одним недоліком медицини можна назвати відсутність конфіденційності. Особливо, якщо це стосується дітей. Звісно, неповнолітні не можуть приймати рішення, які суперечать нормам законодавства, проте часто через страх викриття особистого життя, діти залишаються з проблемами фізичного чи психічного стану.

Так, проблема з вагітними набула цікавості для загалу. Особливо нею маніпулюють телеканали та телешоу, про які вже було зазначено. Проте наразі небажана вагітність, точніше вагітності у ранньому віці становить проблему лише для оточуючих. Адже досить часто менталітет запроваджує стереотипність та осоромлення дій, які не є прийнятними лише для окремих

груп населення. Неповнолітні з вагітністю, гомосексуальність, расова приналежність не закріпилися у деяких країнах як норма. І хоча законом заборонене порушення прав і свобод людини, проте не всі згодні з використанням стереотипності. [14]

В Україні не є досконалою система медицини, проте часто відсутнє розуміння і у батьків, адже здоров'я дитина має йти першочергово, а не те як вагітність сприймуть інші. Це ж саме можна сказати і про дітей з особливостями, про яких преса також часто пише, задля жалю, і про гендерно-невизначених або гомосексуальних осіб. Закони – це нормативно-правові акти, проте лише свідоме їх виконання може покращити стан держави: лікарень, закладів освіти, тощо.

Діти не мають бути об'єктами ворожнечі. Вони не вміють мислити так, як дорослі, не можуть часто приймати рішення проте мають право висловлювати власну думку, мати власне приватне життя. Батьки, як і держава, мають лише захищати та підтримувати, обороняючи від несприятливих умов для розвитку. Через тотальну недовіру, сформовану тогочасним Союзом держав та відсутністю розуміння між поколіннями, держава перестає бути цілісним органом: вона починає ділитися на класи, як при феодальному правлінні. Важливо не лише змінювати нормативно-правову базу, а й підхід населення, адже лише так дитина зможе бути у безпеці.

2.2. Проблема висвітлення дитячої та медичної тематики у медіа

Маніпуляції через ЗМІ стали буденністю нашого суспільства. Навіть трансляція новин, яка нині відрізняється своєю «слайдовістю», також є певним видом маніпулювання. Підбір різнопланових новин, які висувуються по черзі, відповідні звукові ефекти, які додають емоційної забарвленості – усе це стало еталоном сучасного телебачення. Акцентується увага на перших декількох новинах також через розрахунок на те, що глядач запам'ятає саме

їх і те, що було сказано наостанок. До того ж, досить часто телевізор переглядається фоновно, через що важко усвідомлювати та аналізувати інформацію.

Гасло багатьох ЗМІ – викликати реакцію. За таким принципом працюють і ток-шоу, і телепередачі, і новини. Проте жахливо те, що об'єктом таких маніпулювань часто є дитина. Нерідкий випадок, коли обговорюється неблагонадійна родина та дитина з інтернату, розкривають особливості її приватного життя, сімейних стосунків. Зазвичай, у таких програмах є ведучий, запрошені учасники і головний герой. Для загострення ситуації подаються дві конфліктні сторони. Мало хто замислюється над реальною загрозою для дитини, її психологічним станом. Вторгнення у її приватне життя є неприпустимим порушенням для кодексу журналіста, до того ж без психолога. Такі ток-шоу є неприпустимими в аспекті сучасної журналістики і мають викоринитися з культу маніпуляцій.

[15]

Телевізійна доктрина гри на емоціях створила умови для недовіри та розриву між поколіннями. Діти не довіряють дорослим, а дорослі-дітям. Страх, який став першопричиною такого дисонансу, звісно, є негативним явищем, що уповільнює рух до модернізації суспільства. Виникли стереотипи, які позначилися на історіях багатьох програм і продовжують розповсюджуватися. Наприклад: «Підліток пішов з дому» - виникає асоціація дитини, яка не слухається батьків, веде шкідливий образ життя, або «сирота став злочинцем» - нині це також заклало неправильне мислення, мовляв батьки –погані, тому така і дитина буде. Це також позначається і на дитячих будинках, адже через те, що багато хто думає чужа дитина буде такою ж самою як і її батьки, можливість усиновлення зменшується.

Знижується довіра до майстрів-чоловіків, які займаються манікюром або займають, так звані, «жіночі» посади також через стереотипне мислення. Часто хлопчик боїться казати про те, що хоче стати швачкою через те, що над ним почнуть глузувати і навпаки, коли дівчинка хоче займатися «чоловічим»

спортом, її починають критикувати. Можна наводити ще безліч прикладів того, як це руйнує шлях до нового світогляду. «Мати-одиначка» у ЗМІ –це майже завжди бідна-жінка, яка страждає від того, що не має чоловіка, людина з обмеженими можливостями- інвалід, який не здатен працювати чи отримувати освіту, хлопець-візажист-це людина нетрадиційної орієнтації, а людина нетрадиційної орієнтації-це загроза для суспільства.

Преса, радіо, газети-це те, що має змогу впливати. Здатне або зрушити або навпаки, повернути країну у стан занепаду та «застою». І лише процес реформування та належного навчання нових громадян зможе через певну кількість років змінити стандарти, які нині просуваються під егідою пропаганди.

Дитяча психіка є більш вразливою, журналістам слід обачливо відноситися до показу проблемних питань, які можуть нести загрозу будь-якій дитині. Іноді є необхідністю показати життя неповнолітніх, тоді слід опиратися на Кодекс журналіста та Закони України, які зобов'язують пам'ятати про права дитини і можливість відмови особи, яка не досягла 18-ти років, у наданні інтерв'ю. [16,17]

Також слід наголосити на обережності висвітлення новин у газетах. Не варто наголошувати на фізичних особливостях дитини, що може викликати лише жаль. Тому що багато дітей без кінцівок або з психічними вадами стають спеціалістами у будь-яких областях і навіть чемпіонами спорту. Найголовніше, чого прагне така дитина від суспільства- це повага та розуміння. Звісно, їй важче пристосовуватися до умов існування. Україна не є провідною країною, яка могла б створити комфортне існування для всіх. Це стосується не лише тем освіти, медицини та журналістики. Це і обладнання будинків, багатоповерхівок, це і створення спеціальних тротуарів та безпечні пішохідні доріжки, а також, перш за все, - усвідомлення самими громадянами, що слід допомагати одне одному. У закладах освіти не вистачає предметів, які б закликали до гуманності та викорінювали булінг, знецінення націй, расизм тощо.

Журналістам не можна виступати з позиції підтримки антигуманного середовища, адже кожна держава прагне бути лідером на міжнародних ринкахобігу інформацією чи товарами, а на рейтинг країн впливає і стан безпеки її громадян, імідж країни-те, якою бачать її інші. А журналісти часто недбало ставляться до висвітлення новин, створюючи лише кількість. Так роми стали нацією, якої часто бояться або знецінюють, діти нестандартної зовнішності з інших країн або з певними особливостями піддаються цькуванню через те, що у новинах домінують такі поняття як: «інвалід», «негр», «циган», які укорінюються в пам'яті читачів та не дозволяють вільному рухові країни у більш цивілізовану течію.

Надобережно слід ставитися до будь-якого інтерв'ю, замітки у газеті і, тим більше, новинному матеріалу. Жодна дитина не має бути пригнічена через дорослі проблеми. Якщо матеріал може зашкодити фізичному або психічному стану дитини-він не вартий тих коштів, які отримає журналіст. Не можна видавати конфіденційну інформації, показувати приватне життя, місцезнаходження дитини, за яким її зможуть знайти, якщо це буде ставити під загрозу її безпеку. Не можна також втягувати дітей у кримінальні справи, якщо можна обійтися без свідчень неповнолітніх. Має проводитися робота з психологом після аварій, кримінальних дій, адже журналіст має подбати і про те, щоб дитина почувала себе добре та не перебувала у шоковому стані, особливо, якщо кривдника не було взято під арешт. [18]

Слід пам'ятати, що дитина варта підтримки від дорослих. Якщо ситуація склалася таким чином, що саме дитина стала причиною певних правопорушень, варто згадати, що кожен має право на помилку, проте слід пояснити дитині, що слід відповідати за свої вчинки, якщо за неї не можуть відповісти батьки, сплативши певний штраф, тощо. Діти отримують навички та вміння через дорослий світ. Журналіст легко може зруйнувати життя людині, надавши неправдиву, «перекручену» інформацію або «клеймо злочинця» до винесення вироку. [19] Для неповнолітніх, як і для дорослих зони обмеження свободи покликані перевиховати. І якщо дорослим це не

завжди вдається, то діти не мають усе життя розплачуватися за одну провину. Слід враховувати і можливість подальшого працевлаштування як для малолітніх, які виходять після позбавлення волі так і для дітей-сиріт, адже доля у них доволі схожа. Часто проводять ототожнення, що діти без батьківського піклування стають злочинцям. Проте це ще один міф, навіяний журналістами.

Популярною стала також тема вагітності підлітків, яка принесла прибуток чи не сотням телекомпаній. І якщо з однієї сторони, це викликало ажіотаж, то з іншої – недовіру батьків до дітей, викриття приватного життя. Звісно, телебачення має успіх додавати свої власні факти до життєвих історій, проте навіть ця «перебудова» змушує підлітків зберігати у таємниці власні переживання. Тому добрими намірами не завжди можна призвести до чудових зрушень, іноді-навпаки. Якщо говорити про осучаснення цивілізації, варто зрушити з місця застарілі стандарти, отримати нову журналістику. Телебаченню, пресі, радіо не вистачає дитячої думки. Більша частина програм розрахована на домогосподарок, діти змушені думати, як дорослі або шукати способи вираження в іншому.

Журналістика має залучати дітей до справи, саме діти могли б змінити інформаційний підхід, оновити телешоу, де показували б власне світобачення. Можливо, саме відсутність думок різних вікових категорій і запровадило набір «скопійованих з Заходу програм» без справжніх емоцій, радіо перестало бути не лише «фоном», а преса запровадила «штампований» підбір матеріалів.

Іншою проблемою, яка стала загрозою як для українських ЗМІ, так і для міжнародних- висвітлення медичних аспектів у матеріалах. Ми вже розглянули проблематику дитячого контенту, проте не можна не сказати про розповсюдження «фейкових» новин. Наразі, безліч медіа створюють «сенсаційні» матеріали, які здатні зруйнувати як життя, так і здоров'я громадян. Звісно, не можна сказати, що лише жага прибутку змушує журналістів писати не факти, а брехню. Сюди ж можна віднести і

необізнаність у медичній темі, брак часу, відкритих джерел або некомпетентність самої редакції. Варто зауважити, - те, що стосується здоров'я, має бути перевірено якомога краще. Медіа слід обачно звертатися до таких болючих тем. Не можна опиратися лише на одне джерело, писати неперевірені факти. До того ж, якщо це стосується іншомовних сайтів чи свідчень – правильний переклад зможе уберегти від неочікуваних наслідків. Існує навіть незалежна Асоціація медичних журналістів [20], покликана допомагати суспільству розуміти питання охорони здоров'я.

Отже, журналістика має базуватися на гуманності та правильному відношенні до людей вцілому. Не можна подавати матеріали, які загрожуватимуть конфіденційності, становитимуть загрозу життю чи здоров'ю або призведуть до утворення стереотипів, особливо, якщо це стосується теми дітей чи медицини. Має зрушитися з місця застаріла система телебачення, преси, яка базується на сенсаціях. Лише тоді медіа зможуть бути якісними органами довіри.

ВИСНОВКИ:

Права дітей захищаються на міжнародному та державному рівнях, що обумовлено необхідністю комплексного підходу до їх виконання. Дитина є об'єктом правових відносин і відповідальність за неї несе саме держава. Для захисту її прав та інтересів необхідною є модернізація шкіл та медичних закладів, а саме новий підхід до створення сучасного гуманного світу через зміни старих установ та стереотипів, викорінення понять расизму та дискримінації. Не можна не сказати також про удосконалення обладнанням для дітей з обмеженнями, на кшталт ліфтів, пандусів та зручних місць у класах, а також введення у щоденне використання модулів інклюзивної та інтерактивної освіти.

Навчання має формувати навички спілкування та розвивати у дитині гармонійне сприйняття оточення. Включення журналістики до програми може допомогти отримати навички роботи з інформацією. Адже сучасний світ –це інформаційна система, яка складається з різних новин, матеріалів. Важливо вміти аналізувати та сприймати інформацію по мірі її важливості, відфільтровуючи непотрібне, а також розрізнити «фейк» від правди. Медіаграмотність, в першу чергу, створить сприятливі умови для виховання успішного покоління, здатного відстояти свої інтереси та захистити себе від шахраїв, брехні. Це може стати початком нової епохи реформування журналістики. Адже зросте відсоток популярності цієї професії, виникнуть нові галузі аналітики чи публіцистики, що дасть змогу Україні вийти на новий рівень якості інформації.

Звісно, було розглянуто і психологічний аспект, що формує дитину як особу протягом навчання. В освітніх закладах досі гостро стоїть питання викорінення булінгу. І саме журналістика могла б стати у нагоді, підтримуюче здорове середовище в освітніх закладах. Виховання протидії расизму, булінгу, стереотипності чи будь-якого іншого агресивного процесу докорінно змінило б ставлення до людини. Нині досить повільно ведеться перехід до нової держави, яка не поділяє професії на суто жіночі чи суто

чоловічі, не загострює питання інвалідності, де людина з обмеженнями не почуває себе жертвою, а дитина може протидіяти дорослим забаганкам, на кшталт програм про дитячу вагітність у 16 років, з розкриттям конфіденційності.

Важливо замислитися над комплексним підходом до захисту дітей від таких чинників. Було проаналізовано стан освіти і медицини, необхідність їх взаємозв'язку у суспільстві і роль журналістики у становленні сучасної школи, а також правовий аспект засобів масової інформації. Виявлено, що на законодавчому рівні права дітей регулюються міжнародним правом. А захист інтересів дітей та безпеки –це цілісна взаємодія усіх компонентів: батьків, влади, освітніх закладів та суспільства вцілому. ЗМІ-як четверта гілка влади, має закріплювати право підтримки дитини як повноцінного об'єкту правових відносин та не допускати розповсюдження дискримінації, насиллю чи будь-яких інших неправомірних дій.

Якщо говорити про медичне обслуговування, не можна недооцінювати його роль, адже з перших днів життя медичні заклади напряду взаємодіють з дітьми, надаючи медичну допомогу, вакцинацію, огляд. Щороку необхідною умовою для навчання у школах, дитячих садках та інших навчальних закладах, є наявність задокументованого огляду лікарів. Держава турбується про виховання здорового суспільства, адже це є необхідною умовою для розвитку країни вцілому. Проте основною проблемою залишається недостатнє фінансування лікарень, недоступність у селищах та відсутність достатньої медичної обізнаності лікарів, що призводить до пошуку лікування в інших країнах.

У медіа важливо дотримуватися обережного висвітлення проблем медицини та дитячого контенту. Не має бути порушена конфіденційність, матеріали не повинні становити загрозу життю чи здоров'ю дитини. Висвітлення медичних аспектів у ЗМІ потребує обізнаності у медичних термінах, підготовки журналіста з метою вироблення якісних матеріалів. А заробіток на дитячих історіях з вагітністю неповнолітніх, розкриттям

насильницьких дій чи затримання неповнолітніх-взагалі має щезнути з екранів телебачення. Адже навіть маючи на меті виховну функцію, діти часто сприймають це або як спробу посягнути на їх приватне життя, або як варіант прославитися, зробивши щось протизаконне. Для того щоб захистити дітей, треба переглянути усі чинники впливу, починаючи з батьків, закінчуючи законодавчими проектами. Тому що саме так можна зрушити з місця та перетворити суспільство на гуманне та цивілізоване.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Міжнародні механізми захисту прав дітей» [Електронний ресурс] // 1. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=632>.
2. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. УДК 159.9 "Психологічні науки" / . – м.Кам'янець-Подільський, 2015. – 13 с.
3. «Права дитини у фокусі освіти, медицини: відкриті та нові теми для медіа» Леся Поліха, Андрій Соломахін, Ганна Ребрей
4. Теорія прав дитини: сучасний стан розробки проблеми / І. В. Волощук // Митна справа. -2015- № 2(2.1).-24 с. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2%282.1%29_5
5. «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи» – Київ: Міністерство освіти і науки України, 2016. – 40 с.
6. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. «Інклюзивна освіта: Від основ до практики» – Київ, 2016. – 148 с. – Інститут спеціальної педагогіки національної академії педагогічних наук України.
8. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист/ збірник документів/ частина 1-К., АТ видавництво «Столиця», 1998-248 с.
9. «Медіа як чинник формування політичних орієнтирів української молоді» : Київський національний університет. Секція: Журналістика / . – Київ, 2018. – 38 с.
10. В. М. Стешенко «Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір-2018 -с.8-9
11. «Психологія життєвих криз особистості:навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] – Бердянськ/І.О Черезова, 2016. – 195с.

12. Международные акты о правах человека. /Сборник документов – Москва: Норма-Инфра-М, 1998. – 784 с..
13. «Закон України про охорону дитинства» ч.2 Статті 3 у редакції Закону України від 06.11.2012р. N 5477-VI
14. Олександр Устінов /Забезпечення права дитини на охорону здоров'я: стратегічні заходи державної політики. // Український медичний часопис-2013.
15. Засоби масової інформації і політика. Політична абетка навчальний посібник – Київ, 2016. – 48 с.
16. Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
17. Кодекс мовлення – Київ, 2016. – 19 с.
18. Дзьомба Н. Проблеми журналістської моралі щодо прав дитини // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”.: зб. наук. праць. – 2018. – Випуск. 896. – 33-40с.
19. Кодекс журналістської етики [Електронний ресурс] // Комісія з журналістської етики – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cje.org.ua/ua/code>.
20. Про АНСЖ [Електронний ресурс] // Асоціація журналістів охорони здоров'я – Режим доступу до ресурсу: <https://healthjournalism.org/about-jump.php>